บทความวิชาการ

เบื้องหลังและนโยบายการปฏิรูปการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นยุคโลกาภิวัตน์

วรินทร วูวงศ์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

ในอดีตญี่ปุ่นใช้นโยบายการพัฒนาธุรกิจแบบครบวงจรซึ่งหมายถึงพนักงานไม่จำเป็นต้องมีความสามารถใดเป็นพิเศษ เพียงแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป และมีวินัยในตนเอง ระบบการศึกษาจึงผลิตแรงงานที่มีความพร้อมสำหรับการฝึกฝนหลังจากเข้าสู่ตลาดแรงงาน แรงงานเหล่านี้จะเข้าสู่ระบบการฝึกงานในบริษัท (OJT) เป็นการเข้าสู่ระบบการจ้างงานตลอดชีพ เมื่อเกิดการแข่งขันที่รุนแรงในระดับนานาชาติ ญี่ปุ่นตระหนักว่า โครงสร้างธุรกิจแบบครบวงจรเริ่มไร้ประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตในระดับนานาชาติ ทำให้ญี่ปุ่นต้องตัดทอนธุรกิจการผลิตที่เสียเปรียบ หรือเคลื่อนย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศ บรรดาบริษัทเริ่มมีความพยายามที่จะยกเลิกระบบการจ้างงานตลอดชีพ โดยคงระบบนี้ไว้เฉพาะสำหรับพนักงานที่เป็นตัวจักรสำคัญส่วนหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ภาคธุรกิจได้เริ่มกลับมาคาดหวังจากมหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุเป็นเพราะ

1. หมดยุคสมัยของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงในญี่ปุ่น
2. มีการแข่งขันด้านเศรษฐกิจในระดับนานาชาติรุนแรงขึ้น
3. มีการแข่งขันด้านเทคโนโลยีระดับสูงอย่างรุนแรง

จึงเกิดแรงกดดันให้มีการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาเพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ กล่าวคือจากเดิมที่สถานศึกษามุ่งให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อเป็นพื้นฐานในการฝึกงานต่อในบริษัท ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียกร้องให้ผลิตบุคลากรที่มีความสามารถและทำประโยชน์ต่อธุรกิจได้ในทันที กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลสูงมากในการเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยซึ่งพวกเขาต้องการให้ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเป็นวิชาชีพ และมีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งเพิ่มการผลิตนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้นด้วย การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจึงมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งต่อการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษา เกิดเป็นแรงกดดันทำให้ระบบการศึกษาไม่อาจคงอยู่แบบเดิมได้

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยญี่ปุ่น การปฏิรูปการศึกษา การแข่งขัน

Academic Paper

Background and Policies behind Globalization and Japanese Universities Education Reform

Warintorn Wuwongse*
Faculty of Liberal Arts, Thammassat University

Abstract

In the past, Japan's business development policy was focused on being well-rounded, meaning that employees did not have to have any special skills, but they are just required to have general knowledge and discipline. The education system produced graduates for the labor market to support this policy. These labor receive on the job training (OJT) from the companies and remain in the same company until retirement, i.e. life-time employment. As the market became more internationally competitive, Japanese companies realized this well-rounded policy was not effective. Companies began to abolish the life-time employment system. This system was only for those who are essential to the company. Furthermore, the business sector relied on the universities again due to the following reasons:

1. End of the exponential economic growth in Japan.
2. Higher competition between the economies of the world.
3. Higher competition in technology.

The education system was reformed to meet the needs of the businesses. There was a shift from universities providing education to support the OJT provided by companies to producing graduates who can immediately contribute to the economy. These businesses have high influence on the government to reform the education system, especially at the university level. Businesses want the system to career-based, have more varieties, and more graduates in the area of science and technology. Changes in the economy strongly influenced the education system and was the main driving force pushing towards reform.

Keywords: Japanese universities, education reform, competition

* Corresponding author's e-mail: warintornw@gmail.com

บทนำ

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นพบว่า ข้อมูลทุกประเภทจะมีคำสำคัญคือ “การแข่งขัน” การแข่งขันในที่นี้หมายถึงการแข่งขันกับมหาวิทยาลัยทั่วโลก และการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นด้วยกัน ซึ่งอาจสรุปได้ว่า เป้าหมายของการแข่งขันในท้ายที่สุดคือ เพื่อต้องการแข่งขันด้านเศรษฐกิจกับนานาชาติในการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยใช้มหาวิทยาลัยเป็นฐานในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องปฏิรูปมหาวิทยาลัย และเมื่อได้ศึกษาที่มาของการปฏิรูปมหาวิทยาลัยและนโยบายการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่น จะเห็นได้ชัดเจนว่าญี่ปุ่นใช้แนวคิดเรื่องการแข่งขันเป็นหลักทั้งสิ้น

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับเบื้องหลัง และนโยบายการปฏิรูปการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นยุคโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งการนำเสนอเป็น 7 หัวข้อดังต่อไปนี้

1. การถาโถมของกระแสโลกาภิวัตน์
2. การเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจญี่ปุ่นในปัจจุบัน
3. ข้อเรียกร้องจากภาคธุรกิจต่อการปฏิรูปการศึกษาในมหาวิทยาลัย
4. นโยบายการปฏิรูปมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นยุคโลกาภิวัตน์
5. วิสัยทัศน์และนโยบายของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
6. บทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย
7. ภาพของมหาวิทยาลัยและนักศึกษา
8. กลยุทธ์การปฏิรูปมหาวิทยาลัย

1. การถาโถมของกระแสโลกาภิวัตน์

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิกฤติพลังงาน และการถาโถมของกระแสโลกาภิวัตน์ล้วนมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่นโดยตรง และคือสาเหตุที่ทำให้เกิดกระแสเรียกร้องจากกลุ่มผู้นำธุรกิจให้มีการปฏิรูปการศึกษาขนานใหญ่ รวมถึงการปฏิรูปมหาวิทยาลัยด้วย

ในอดีต ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นคู่ค้าที่สำคัญของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นส่งสินค้าไปขายยังต่างประเทศรวมทั้งสหรัฐฯ ในปริมาณมหาศาล ความต้องการสินค้าในประเทศญี่ปุ่นเองก็มีมาก จึงทำให้ญี่ปุ่นไม่ค่อยใส่ใจกับกระแสโลกาภิวัตน์เท่าที่ควร

แต่ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นถูกตำหนิจากสหรัฐฯ ว่า การค้าระหว่าง 2 ประเทศไม่สมดุลกัน มีปัญหาเรื่องกำแพงภาษีศุลกากรและการตั้งข้อจำกัดของญี่ปุ่นเกี่ยวกับการทำธุรกิจ และในขณะเดียวกัน ประเทศแถบเอเชียตะวันออก เช่น เกาหลี จีน ไต้หวัน ก็เริ่มเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น รวมถึงประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย จึงเกิดการแข่งขันกับสินค้าญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงเริ่มรับรู้ถึงแรงกดดันของความเป็นโลกาภิวัตน์ ซึ่งเคยเกิดขึ้นกับสหรัฐฯ และอังกฤษมาแล้วในช่วงปี ค.ศ. 1960-1970

1.1 การผ่อนคลายกฎเกณฑ์

ญี่ปุ่นได้รับแรงกดดันจากประเทศสหรัฐอเมริกาว่าการที่ญี่ปุ่นสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของตนเองขึ้นภายในประเทศเป็นเรื่องไม่สมเหตุสมผล และ OECD ได้เสนอแนะให้ญี่ปุ่นผ่อนคลายกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ลง โดยอ้างว่ากฎเกณฑ์ที่ญี่ปุ่นใช้บริหารจัดการเศรษฐกิจเป็นสิ่งไม่เหมาะสมและสมควรยกเลิก แรงกดดันนี้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 ถึงปัจจุบัน และในที่สุดญี่ปุ่นก็ต้องยอมให้มีการผ่อนคลายกฎเกณฑ์ลง ผลคือทำให้เงินทุนของญี่ปุ่นไหลออกสู่ต่างประเทศง่ายขึ้น และในขณะเดียวกัน เงินทุนจากต่างประเทศก็ไหลเข้าญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ในปี ค.ศ.

1990 อัตราการครอบครองหุ้นโดยนักลงทุนชาวต่างชาติมีไม่ถึงร้อยละ 5 แต่ในปี ค.ศ. 2005 หลังจากมีการผ่อนคลายกฎเกณฑ์อัตราการครอบครองหุ้นของนักลงทุนต่างชาติ กลับเพิ่มขึ้นเป็นมากกว่าร้อยละ 25 (ฮิโรตะ, 2008: 50)

อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียทำให้โครงสร้างธุรกิจแบบครบวงจรของญี่ปุ่นเริ่มใช้ไม่ได้ผล ธุรกิจที่รัฐบาลเคยให้เงินช่วยเหลือ เช่น อุตสาหกรรมที่แข่งขันกับชาติอื่นได้ยาก หรือธุรกิจที่ไม่มีผลกำไร ได้ถูกปล่อยให้แข่งขันเองโดยตรง และท้ายที่สุดก็อ่อนล้าลงคือไม่สามารถแข่งขันได้ จากการที่ญี่ปุ่นถูกเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมายค้าปลีกขนาดใหญ่ทำให้ร้านค้าขนาดเล็ก ตามเมืองต่างๆ หรือในต่างจังหวัดซบเซา การนำเข้าสินค้าทางการเกษตรอย่างเสรีทำให้สินค้าเกษตรจากสหรัฐฯ และจีนซึ่งราคาถูกกว่าเข้ามาตีตลาดสินค้าเกษตรของญี่ปุ่น

ด้านอุตสาหกรรมการผลิตก็เช่นเดียวกัน ในอดีตเรามักดูว่าสินค้าชนิดนี้ผลิตที่ใด แต่ปัจจุบันมีการแบ่งแยกการผลิตไปตามประเทศต่างๆ เช่น สินค้านี้ออกแบบที่สวิสเซอร์แลนด์ ผลิตอะไหล่ส่วนประกอบในไทยและฟิลิปปินส์ ประกอบที่จีน เป็นต้น กล่าวคือแต่เดิมญี่ปุ่นจะนำเข้าวัตถุดิบและส่งออกเป็นสินค้า แต่ปัจจุบัน หมายถึงปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นมีการนำเข้าสินค้ามากยิ่งขึ้น กล่าวคือทั้งนำเข้าและส่งออกสินค้า

1.2 สังคมข่าวสารข้อมูล

ในทศวรรษ 1980 สังคมญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง 3 ประการ คือ 1. ความเป็นนานาชาติ 2. สังคมข่าวสารข้อมูล 3. สังคมผู้สูงอายุ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องข่าวสารข้อมูล เมื่อมองจากโลกธุรกิจ ความต้องการผู้มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีเพิ่มมากขึ้น กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า (通商産業省) รายงานว่า ภายในปี ค.ศ. 2000 ญี่ปุ่นจะขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้าน software จำนวน 970,000 คน ในปีต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศว่า ในปี ค.ศ. 2000 ญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 2,300,000-3,000,000 คน ในจำนวนนี้สถานศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงควรรับภาระผลิตบุคลากรจำนวน 1,500,000-2,250,000 คน ดังนั้น จึงต้องเพิ่มจำนวนรับผู้เข้าเรียนในสาขานี้ปีละประมาณร้อยละ 7-10 แต่เนื่องจากสถานะการเงินของประเทศในขณะนั้นอยู่ในภาวะไม่ดีนัก จึงไม่มีการสร้างมหาวิทยาลัยใหม่ แต่ใช้วิธีให้มหาวิทยาลัยของรัฐที่มีคณะที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เปิดการเรียนการสอนได้ ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนมีการสนับสนุนโดยอนุญาตให้สร้างมหาวิทยาลัยใหม่ได้ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ที่ประชุมวิชาการการจัดการสารสนเทศช่วยพัฒนารูปแบบโครงสร้างหลักสูตร เพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับสารสนเทศในมหาวิทยาลัย (คุสะฮารา, 2008: 168-169)

1.3 การเคลื่อนที่ของผู้คนบนโลก

การเคลื่อนที่ของผู้คนบนโลกทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมต่างชาติต่างภาษามากขึ้น ดังนั้น การยืนหยัดตีกรอบเศรษฐกิจของตนเองหรือการยึดมั่นถือมั่นในวัฒนธรรมของตนเองย่อมเป็นไปได้ยากขึ้น

นักเคลื่อนไหวระดับนานาชาติอย่าง Susan George ได้ให้ความเห็นว่า โลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนอยู่ในขณะนี้คือแผนลับจากวอชิงตัน โดย Susan George กล่าวว่า โลกาภิวัตน์แบบเสรีนิยมใหม่หมายถึง การทำให้ระบบของโลกเคลื่อนไหวโดยผู้ขับเคลื่อนที่ทรงอำนาจ โลกาภิวัตน์เกิดขึ้นจากข้อสรุปของการเลือกทางการเมืองแบบเฉพาะซึ่งใช้เวลายาวนานกว่า 20 ปี ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวนี้เรียกกัน

ทั่วไปว่า Washington consensus (หรือฉันทามติกรุงวอชิงตัน เช่น ให้เปิดเสรีทางการเงิน เปิดเสรีการค้า แปรรูปกิจการรัฐเป็นต้น -ผู้เขียน) คำว่า **"การเลือก"** นั้น หมายถึง การต้องนำการแข่งขันและหลักการตลาดมาใช้ ควบคุมเงินเฟ้อ ขยายปริมาณการค้าระหว่างประเทศ เร่งการส่งออก รับรองเขตปลอดภาษี ตลาดที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการต้องทำการแปรรูปให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ทำตลาดแรงงานให้มีความยืดหยุ่น การบริการสาธารณะต้องดูแลต้นทุนให้เหมาะสม ไม่ใช่บริการแบบให้เปล่า เป็นต้น ได้มีการตั้งข้อสังเกตว่าสถาบันต่างๆ ในกรุงวอชิงตัน เช่น กระทรวงการคลังของสหรัฐฯ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) องค์การการค้าโลก (WTO) ต่างมีความประสงค์ให้มีการใช้กฎเกณฑ์ต่างๆ เช่นนี้ทั่วโลก ดังนั้น ประเทศใดที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจก็จะได้รับความช่วยเหลือ แต่ในขณะเดียวกันก็จะถูกเรียกร้องให้ปฏิรูปโครงสร้างใหม่ เช่น แปรรูปกิจการของรัฐ เปิดเสรีการค้า เป็นต้น ปัญหาการปรับโครงสร้างการค้าระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ นั้น สหรัฐฯ ก็ใช้กฎของการค้าเสรีมาเป็นตัวกำหนดเช่นกัน ดังนั้น กลุ่มที่ทรงอิทธิพลด้านเศรษฐกิจและการเมืองของโลกจะเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์พิเศษขึ้นมาทำให้กลายเป็นกฎเกณฑ์ของการเป็นโลกาภิวัตน์ เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบเศรษฐกิจและการเมืองของโลกเสียใหม่ ดังนั้น โลกาภิวัตน์จึงไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่มีผู้สร้างมันขึ้นมา (George, 2004: 31 อ้างในฮิโรตะ, 2008: 55)

2. การเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ก่อนอื่น ขอกล่าวถึงรูปแบบการจ้างงานของญี่ปุ่นก่อนเข้าสู่โลกาภิวัตน์ ดังนี้

ในปี ค.ศ. 1920 ธุรกิจขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นเริ่มวัฒนธรรมการจ้างงานระยะยาวในกลุ่มคนมีการศึกษาสูง และช่วงปี ค.ศ. 1950-1960 ความคิดนี้ได้แผ่ขยายไปสู่ธุรกิจขนาดกลางและย่อม และไปสู่แรงงานทั่วไป กล่าวคือเป็นการจ้างงานตลอดชีพ โดยได้รับค่าจ้างตามอายุการทำงาน

ปี ค.ศ. 1973 หลังเกิดวิกฤติน้ำมัน ธุรกิจส่วนใหญ่เริ่มเข้มงวดในการประเมินผลงาน มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดวางคนให้เหมาะสมกับงาน ระบบการให้ค่าตอบแทนตามความสามารถเริ่มแพร่หลาย กล่าวคือ มีระบบการจัดลำดับความสามารถของแต่ละบุคคลและระบบการประเมิน อนึ่ง โดยทั่วไปพนักงานของญี่ปุ่นจะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนงานหรือย้ายที่ทำงาน

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกจนถึงปี ค.ศ. 1980 ญี่ปุ่นพัฒนาเศรษฐกิจมาได้ด้วยตนเอง และประสบความสำเร็จด้วยดีโดยเป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง การขยายการลงทุนในต่างประเทศมีน้อย เงินตราต่างประเทศที่ใช้เป็นมาตรฐานในการแลกเปลี่ยนมีความมั่นคง เกิดระบบเศรษฐกิจแบบญี่ปุ่นขึ้นในประเทศ รัฐบาลมีบทบาทในการให้งบประมาณสนับสนุน ขณะเดียวกันรัฐจะเข้าไปควบคุม แทรกแซงและช่วยเหลือทุกขั้นตอน ช่วงนั้นญี่ปุ่นสร้างข้อกำหนดและเงื่อนไขระหว่างประเทศ กฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายขึ้นในประเทศเพื่อใช้บริหารจัดการธุรกิจ ขณะเดียวกันก็สร้างธุรกิจให้เกิดขึ้นมากมาย รวมถึงการสร้างโอกาสการจ้างงาน นักวิเคราะห์หลายคนกล่าวเสมอว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากการเพิ่มปริมาณการส่งออก แต่เกิดจากความต้องการภายในประเทศขยายตัวสูงขึ้น เมื่อคนญี่ปุ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ก็ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้นตาม เนื่องจากช่วงนั้นเงินตราในประเทศมีการหมุนเวียนมาก

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังใช้นโยบายการพัฒนาธุรกิจแบบครบวงจร ซึ่งหมายถึงพนักงานไม่จำเป็นต้องมีความสามารถใดเป็นพิเศษ เพียงแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั่วๆ ไป และมีวินัยในตนเอง **ระบบการศึกษาจึงผลิตแรงงานที่มีความพร้อมสำหรับการ**

ฝึกฝน หลังจากเข้าสู่ตลาดแรงงาน แรงงานเหล่านี้จะเข้าสู่ระบบการฝึกงานในบริษัท เป็นการเข้าสู่ระบบการจ้างงานตลอดชีพ ซึ่งหลังจากเข้ารับการฝึกงานในบริษัทจนเสร็จสิ้น บริษัทจึงจัดสรรตำแหน่งงานตามความสามารถของผู้นั้น ดังนั้น โรงเรียนญี่ปุ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการอบรมความรู้พื้นฐานและระบบการทำงานเป็นกลุ่มเท่านั้น

เมื่อเกิดการแข่งขันที่รุนแรงในระดับนานาชาติ ญี่ปุ่นจึงตระหนักว่า โครงสร้างธุรกิจแบบครบวงจรเริ่มไร้ประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตในระดับนานาชาติ ทำให้ญี่ปุ่นต้องตัดทอนธุรกิจการผลิตที่เสียเปรียบ หรือเคลื่อนย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศ บรรดาบริษัทเริ่มมีความพยายามที่จะยกเลิกระบบการจ้างงานตลอดชีพ โดยคงระบบนี้ไว้เฉพาะสำหรับพนักงานที่เป็นตัวจักรสำคัญส่วนหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือเปลี่ยนจากแรงงานที่ทำเป็นกลุ่มมาเป็นแรงงานเดี่ยว และนำระบบการประเมินผลงานมาใช้ การฝึกอบรมการทำงานในบริษัทก็ย่นย่อระยะเวลาให้สั้นลง ตำแหน่งพนักงานประจำที่เคยมีจำนวนมากก็ค่อยๆ เปลี่ยนเป็นพนักงานสัญญาจ้างหรือพนักงานจ้างงานแบบพิเศษ จากข้อมูลของกระทรวงแรงงานพบว่า ในปี ค.ศ. 2002 มีพนักงานไม่ประจำอยู่ประมาณร้อยละ 28.7 ปี ค.ศ. 2011 มีประมาณร้อยละ 34 ส่วนในปี ค.ศ. 2015 มีร้อยละ 37.6 ของแรงงานทั้งหมด

จากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงเกิดเป็นแรงกดดันทำให้ระบบการศึกษาไม่อาจคงอยู่แบบเดิมได้ จึงเกิดแรงกดดันให้มีการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาเพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ กล่าวคือ จากเดิมที่สถานศึกษามุ่งให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อเป็นพื้นฐานในการฝึกงานต่อในบริษัท ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียกร้องให้ผลิตบุคลากรที่มีความสามารถและทำประโยชน์ต่อธุรกิจได้ในทันที

3. ข้อเรียกร้องจากภาคธุรกิจต่อการปฏิรูปการศึกษาในมหาวิทยาลัย

ในอดีต การศึกษาในมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นมักใช้วิธีการปล่อยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่เหมาะสม ปัจจุบัน ภาคธุรกิจจึงเรียกร้องให้บรรดามหาวิทยาลัยชั้นนำผลิตนักศึกษาที่มีความคิดเป็นเอกลักษณ์ มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งฝึกฝนความชำนาญอันมีประโยชน์ต่อการทำงาน และสอนวิชาชีพชั้นสูงซึ่งนำไปใช้ได้จริงแก่นักศึกษากลุ่มบัณฑิตศึกษา

กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นที่มีอำนาจในการต่อรองสูงมี 5 กลุ่ม ดังนี้

1. เคดันเร็น (経団連) Japan Federation of Economic Organizations ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1946 ภายหลังได้รวมกับนิกเคเร็นและได้เปลี่ยนชื่อเป็นนิฮองเคดันเร็น (日本経団連) เมื่อเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 2002

2. เคไซโดยูไค (経済同友会) Japan Association of Corporate Executives ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1946

3. นิกเคเร็น (日経連) Japan Federation of Employers' Associations ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1948 นอกจากนี้ยังมีกลุ่มธุรกิจขนาดรองลงมาอีก 2 กลุ่มคือ

4. สภาหอการค้าญี่ปุ่น (日本商工会議所) Japan Chamber of Commerce and Industry ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1928

5. คังเคเร็น (関経連) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1946

กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลสูงมากในการเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยซึ่งพวกเขาต้องการให้ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเป็นวิชาชีพ และมีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งเพิ่มการผลิตนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ให้มากยิ่งขึ้น

3.1 เสียงตำหนิจากโลกธุรกิจ

มักมีเสียงตำหนิจากภาคธุรกิจออกมาเสมอว่า มหาวิทยาลัยไม่มีประโยชน์ เป้าหมายของธุรกิจคือเพื่อผลกำไร แต่เป้าหมายของมหาวิทยาลัยคือเพื่อค้นหาความจริง นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ฝ่ายเป็นลักษณะการเผชิญหน้ากัน และทวีความรุนแรงขึ้นมากในปลายทศวรรษ 1960 จนทำให้ภาคธุรกิจเลิกคาดหวังจากมหาวิทยาลัย เมื่อรับนักศึกษาจบใหม่เข้าทำงาน บริษัทจะทำการอบรมใหม่ทั้งหมด บางบริษัทมีการสร้างสถาบันวิจัยของตนเอง โดยดำเนินการด้วยตัวเองทั้งหมด ทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการวิจัยโดยเฉพาะในสายวิทยาศาสตร์ มีการกว้านซื้อนักวิจัยของมหาวิทยาลัยที่มีความสามารถให้เข้ามาทำงานในสถาบันวิจัยของตน ประกอบกับงบประมาณวิจัยที่รัฐบาลสนับสนุนแก่มหาวิทยาลัยคงที่ ทำให้การวิจัยพื้นฐานในมหาวิทยาลัยอ่อนแอลงอย่างรวดเร็ว แต่ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 ภาคธุรกิจได้เริ่มกลับมาคาดหวังจากมหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง สาเหตุเป็นเพราะ

1. หมดยุคสมัยของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงในญี่ปุ่น

2. มีการแข่งขันด้านเศรษฐกิจในระดับนานาชาติรุนแรงขึ้น

3. มีการแข่งขันด้านเทคโนโลยีระดับสูงอย่างรุนแรง

สิ่งเหล่านี้ทำให้ภาคธุรกิจของญี่ปุ่นไม่อาจอยู่นิ่งเฉย และต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับบทบาทของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการวิจัยพื้นฐาน ส่วนฝ่ายมหาวิทยาลัยซึ่งเคยต่อต้านภาคธุรกิจก็เริ่มมีท่าทีอ่อนลง เริ่มมีการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวิจัย มีนโยบายยืดหยุ่นและยอมรับการสนับสนุนงบประมาณวิจัยจากภาคธุรกิจมากยิ่งขึ้น แต่ยิ่งความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งมีเสียงตำหนิเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น จนเมื่อเข้าสู่ยุคทศวรรษ 1990 กลุ่มตัวแทนภาคธุรกิจได้ยื่นรายงานและข้อเสนอให้มหาวิทยาลัยทำการปฏิรูปตนเองโดยเร่งด่วน (อามาโน, 2005: 60-61)

3.2 ข้อเสนอจากภาคธุรกิจ

1. ข้อเสนอของเคไซโดยูไค เดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1999

เคไซโดยูไคมีข้อเสนอว่า ต้องสร้างญี่ปุ่นโฉมใหม่ซึ่งประกอบด้วยพลเมืองที่มีความมุ่งมั่น ยกระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระดับสากล และมหาวิทยาลัยควรมีการสอนภาษาอื่นๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีการสร้างหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยเพื่อผลิตนักธุรกิจมืออาชีพในระดับนานาชาติ

2. ข้อเสนอของเคดันเร็น เดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2000

เคดันเร็นเสนอว่า ผู้นำที่ภาคธุรกิจคาดหวังคือผู้มีวิสัยทัศน์ สามารถรวบรวมความเห็นที่หลากหลายและมีความสามารถจัดการสิ่งต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้

บทบาทของมหาวิทยาลัยคือ การผลิตบุคลากรที่สามารถมีบทบาทและแข่งขันในระดับนานาชาติได้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ โดยการสร้างบุคลากรดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงกับสังคม ให้ความสำคัญเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์เทคโนโลยีใหม่ และมีบทบาทในการจัดการศึกษาแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เช่น มีหลักสูตรสำหรับผู้ต้องการสร้างธุรกิจใหม่ หรือหลักสูตรเกี่ยวกับสารสนเทศ เป็นต้น

3. ข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คันไซเคไซโดยูไค (関西経済同友会人材育成委員会) เดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2001

คณะกรรมการได้เสนอภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่คาดหวังในศตวรรษที่ 21 คือ เป็นผู้มีความ

สามารถในเทคโนโลยีระดับสูงสามารถแข่งขันระดับนานาชาติได้ ทรัพยากรมนุษย์รูปแบบเดิมซึ่งมุ่งพัฒนาเพียงความขยัน ทรหดอดทนหรือความร่วมมือร่วมใจนั้นไม่เพียงพอ แต่ต้องมีความกล้าหาญและเป็นตัวของตัวเอง สามารถดำรงชีวิตในสังคมของการแข่งขันได้ รวมทั้งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้เฉพาะด้านในระดับสูง และมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างธุรกิจเพื่อญี่ปุ่นยุคต่อไปได้

4. ข้อเสนอของนิฮองเคดันเร็น เดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2003

1) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยีทางธุรกิจ โดยมหาวิทยาลัยควรเปิดสาขาวิชาที่ตอบสนองต่อภาคธุรกิจ โดยเฉพาะระดับปริญญาโทด้านวิศวกรรมศาสตร์ รวมทั้งเปิดหลักสูตร MOT (Management of Technology) ตามแบบประเทศสหรัฐอเมริกาให้มากขึ้น

2) ส่งเสริมการสร้างผู้ประกอบการ โดยเร่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถและผู้ประกอบการ จัดตั้ง Technology Park หรือ Cluster ต่างๆ ก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภาคธุรกิจ มหาวิทยาลัย และรัฐบาล

3) พัฒนาระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้แข็งแกร่ง แม้ภาคธุรกิจต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง แต่ด้วยสภาวะการจ้างงานในปัจจุบัน ทำให้บริษัทลดการลงทุนด้านบุคลากรลง ดังนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คุณภาพสูงจึงต้องสร้างระบบมาตรฐานของความชำนาญ (skill) พัฒนาหลักสูตร จัดระบบการประเมินจากบุคคลที่ 3 ส่งเสริมการจัดตั้งโครงการปริญญาโทด้านวิชาชีพเฉพาะด้าน โดยมหาวิทยาลัยถูกคาดหวังให้เป็นผู้พัฒนาระบบต่างๆ เหล่านี้

5. ข้อเสนอของเคไซโดยูไค เดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2003

เคไซโดยูไคได้เสนอการพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ มีความรู้พื้นฐาน ถ่ายทอดความคิดของตนได้ สามารถทำความเข้าใจความคิดของผู้อื่น เคารพผู้อื่น สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ควบคุมตนเองได้ กระตุ้นเตือนตนเอง เรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์แยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดีได้ โดยเคไซโดยูไคได้เสนอให้มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญต่อการศึกษาพื้นฐานเพื่อปลูกฝังให้เกิดสิ่งเหล่านี้ โดยจัดทำเป็นวิชาภาคบังคับในมหาวิทยาลัย

6. ข้อเสนอของนิฮองเคดันเร็น เดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2004

นิฮองเคดันเร็นได้เสนอเรื่อง การผลักดันมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นให้ได้มาตรฐานระดับนานาชาติ เพื่อแข่งขันกับมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก เนื่องจากจะเป็นประโยชน์ต่อความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ และได้แสดงความคาดหวังต่อผลงานวิจัยของนักวิจัยในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างสูง

7. ข้อเสนอของนิฮองเคดันเร็น เดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2004

ได้มีข้อเสนอเพื่อปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่เพื่อการมีชีวิตอยู่รอดในศตวรรษที่ 21 คือต้องส่งเสริมให้มีการปฏิรูปมากยิ่งขึ้นโดยยึดหลัก 1. ความหลากหลาย 2. การแข่งขัน 3. การประเมิน ในข้อเสนอระบุว่า โลกธุรกิจปัจจุบันมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องของการรู้จริง ดังนั้น โลกธุรกิจจึงต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ 3 ประการ ดังนี้ 1. มีจิตใจมุ่งมั่น 2. มีความสามารถในการบริหารจัดการ 3. มีพลังแห่งปัญญา

นอกจากนี้ นิฮองเคดันเร็นได้วิจารณ์ว่าปัจจุบันความรู้เกี่ยวกับวิชาเฉพาะด้านของผู้เข้าทำงานใหม่ลดต่ำลง ความสำนึกว่าต้องอุทิศตนแก่สังคมผ่านการทำงาน หรือความสำนึกในหน้าที่ลดน้อยลง ความสามารถทั้ง 3 ประการที่กล่าวมายังมีไม่พอ

นิฮองเคดันเร็นได้เสนอว่าการจะอยู่รอดได้ในยุคสมัยนี้ เยาวชนวัยหนุ่มสาวในมหาวิทยาลัยต้องตั้งเป้าหมายด้วยตนเองและมีความต้องการที่จะแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ประสบการณ์ลองผิดลองถูกจะเป็นรากฐานที่ดีต่อไปในอนาคต ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรปฏิรูปตนเองเพื่อให้เป็นแหล่งที่นักศึกษาสามารถได้รับประสบการณ์ดังกล่าว

ยังมีข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมอื่นๆ เช่น

1. แต่ละมหาวิทยาลัยควรมีนโยบายที่เป็นเอกลักษณ์ของตน

2. ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนโดยใช้ระบบการประเมินจากนักศึกษา

3. เข้มงวดในการประเมินผลการเรียน

4. ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบคุณภาพนักศึกษาเมื่อเรียนจบ

5. ใส่ใจเข้มงวดเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพของนักศึกษา เป็นต้น

4. นโยบายการปฏิรูปมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นยุคโลกาภิวัตน์

เมื่อศึกษาเบื้องหลังหรือที่มาของการปฏิรูปมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นยุคโลกาภิวัฒน์ จะพบว่ากลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งกุมอำนาจเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อการผลักดันให้มีการปฏิรูปธุรกิจเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ของโลกในทศวรรษ 1980 ที่ต้องการปฏิรูปมหาวิทยาลัยให้เป็นเรื่องของการตลาด (Neave 1997; OECD 2004 อ้างในโอบะ, 2009: 185-196)

การปฏิรูปมหาวิทยาลัยโดยใช้หลักของการตลาดคือ การเปลี่ยนสถานะมหาวิทยาลัยของรัฐเป็น **นิติบุคคล** ยึดหลักของการ**แข่งขัน** มีการประเมินจากบุคคลที่สาม มีการยืดหยุ่นกฎเกณฑ์ สร้างมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก 30 แห่ง เป็นต้น จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้ญี่ปุ่นเริ่มดำเนินการปฏิรูปมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1984 นายกรัฐมนตรีนากาโซเน่[1] ได้จัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญการศึกษา (臨時教育審議会) เพื่อพิจารณาทิศทางของมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นว่าควรให้ความสำคัญกับเรื่องการตลาด ซึ่งหมายถึงการเปิดเสรีทางการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับแนวคิดของนานาประเทศ ประกอบกับในขณะนั้นกระแสความคิดเรื่องการแปรรูป การเปิดเสรีซึ่งเป็นแนวคิดทางการตลาดได้รับการตอบรับอย่างดียิ่งระหว่างนายกรัฐมนตรีหญิงแทตเชอร์ ประธานาธิบดีเรแกน และนายกรัฐมนตรีนากาโซเน่ของญี่ปุ่น งานสุดท้ายของคณะกรรมการวิสามัญการศึกษาคือ การจัดตั้งสภามหาวิทยาลัย (大学審議会) ในปี ค.ศ. 1987 ช่วงนั้นที่ประชุมของสภามหาวิทยาลัยมีการพิจารณากันมากถึงระบบของมหาวิทยาลัยว่าควรจะมี “ความยืดหยุ่น” “ผ่อนคลายกฎเกณฑ์” และหลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1991 สภามหาวิทยาลัยจึงได้เริ่มทำการปฏิรูปมหาวิทยาลัยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะขอกล่าวถึงประเด็นต่อไปนี้

4.1 บทบาทการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของสภามหาวิทยาลัย

4.2 เกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่

4.1 บทบาทการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของสภามหาวิทยาลัย (大学番議会)

ในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1987 รัฐบาลได้จัดตั้งสภามหาวิทยาลัยเพื่อทำหน้าที่ปฏิรูปมหาวิทยาลัย คณะกรรมการชุดนี้ได้เขียนรายงานหลายฉบับ แต่มีฉบับหนึ่งซึ่งเขียนไว้เมื่อปี ค.ศ. 1991 ซึ่งมีความสำคัญมาก เนื่องจากได้นำเสนอประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในมหาวิทยาลัย คือ จากในอดีตที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดในการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ให้เปลี่ยนเป็นการกำหนดเฉพาะกรอบกว้างๆ ในการจัดตั้ง นอกจากนี้ยังได้เสนอให้มหาวิทยาลัยมีระบบการตรวจสอบตนเองและมีระบบ

การประเมิน ภาคธุรกิจของญี่ปุ่นก็เรียกร้องมากเช่นกันที่จะให้มีการปฏิรูปเพื่อการแข่งขันในระดับนานาชาติ โดยคาดหวังให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และเพื่อให้การนี้สำเร็จลุล่วง ภาคธุรกิจคาดหวังให้รัฐบาลสร้างความยืดหยุ่นในระบบมหาวิทยาลัยโดยการผ่อนคลายกฎเกณฑ์ให้มาก ได้มีการเสนอให้ยกเลิกการแบ่งแยกจากกันอย่างชัดเจนของกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปและกลุ่มวิชาเฉพาะ แต่ไม่ได้หมายความว่าให้ยกเลิกวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งในเรื่องนี้สภามหาวิทยาลัยได้เพิ่มสาระสำคัญเข้าไปในเกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ กล่าวโดยสรุปคือ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาทั้งระดับมหาวิทยาลัย คณะหรือสาขาวิชา ให้แต่ละมหาวิทยาลัยปรับปรุงเนื้อหาวิชาอย่างเป็นระบบทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง เพื่อหล่อหลอมนักศึกษาให้มีความสามารถในการตัดสินใจและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ส่วนการให้นักศึกษาประเมินการสอนของอาจารย์นั้น สภามหาวิทยาลัยได้เขียนรายงานไว้ว่าไม่ได้เป็นการบังคับ แต่จะมีผลบ้างในการขอสนับสนุนงบประมาณประจำปีจากกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม มีการยกเลิกระบบสภามหาวิทยาลัยเมื่อปี ค.ศ. 2000 หลังจากปฏิบัติงานมาได้ 13 ปี

4.2 เกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่

จากการที่สภามหาวิทยาลัยเคยเสนอความเห็นไว้ในรายงานปี ค.ศ. 1991 ว่าเห็นสมควรให้ยกเลิกกฎเกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่เข้มงวดแบบเดิม และเปลี่ยนเป็นให้กำหนดเฉพาะกรอบกว้างๆ แต่ในช่วงนั้นไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ดังนั้นในปี ค.ศ. 1991 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรับปรุงเกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ (大学設置基準の大綱化) เกณฑ์นี้ส่งผลให้มีการยกเลิกเรื่องดังต่อไปนี้

- ยกเลิกการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาเฉพาะ

- ยกเลิกการแบ่งหมวดวิชาศึกษาทั่วไปจากที่เคยแบ่งเป็นหมวดมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ พลศึกษา

- ยกเลิกการบังคับจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำในแต่ละกลุ่มวิชา ให้กำหนดเพียงจำนวนหน่วยกิตรวมขั้นต่ำในการจบการศึกษา

- เปิดสอนวิชาที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา จัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับความรู้ที่กว้างและลึก ปลูกฝังให้มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถในการมองภาพรวม

- ยกเลิกการกำหนดจำนวนอาจารย์ประจำที่รับผิดชอบในแต่ละกลุ่มวิชา

- ยกเลิกการกำหนดอัตราส่วนระหว่างอาจารย์ประจำและอาจารย์จากภายนอก

อย่างไรก็ตาม หลังจากปี ค.ศ. 2002 ได้เริ่มอนุญาตให้มีการผ่อนคลายกฎเกณฑ์ให้ยืดหยุ่นมากขึ้น และอนุญาตให้มีการเปิดมหาวิทยาลัยหรือคณะใหม่ได้ โดยยกเลิกการควบคุมปริมาณมหาวิทยาลัย

5. วิสัยทัศน์และนโยบายของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ในรายงานของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (中央教育審議会, 2005) เรื่อง **“ภาพอนาคตของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่น”** ได้มีการเสนออย่างชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นต้องตั้งเป้าหมายว่าจะทำให้ได้ตามแบบมาตรฐานของประเทศตะวันตก (หน้า 75)

และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ญี่ปุ่นได้มองอนาคตไปข้างหน้าคือ ในปี ค.ศ. 2025 ว่า

“ตอนนั้นสังคมญี่ปุ่นจะเป็นสังคมบนฐานความรู้อย่างเต็มรูปแบบ ผู้คนทุกหมู่เหล่าจะต้องได้สัมผัสเรียนรู้ความรู้อันสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัยได้ตลอดไม่ว่าจะอยู่ที่ใด บางทีการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้

เป็นการคิดแบบหลักการอีกต่อไป แต่จะกลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการดำเนินชีวิตของผู้คนเหล่านั้น สิ่งที่มหาวิทยาลัยและสังคมของญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงคือสลัดทิ้งความคิดแบบเก่า เช่น การใส่ใจในเรื่องอายุหรือความคิดแบบญี่ปุ่น ***ภายใต้กระแสโลกที่แข่งขันกันผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีฝีมือ*** *เมื่อเปรียบเทียบในระดับนานาชาติ ญี่ปุ่นยังลงทุนน้อย ดังนั้นจะหวังไม่ได้มากในเรื่องความสำเร็จในการสร้างมนุษย์ที่มีฝีมือดังกล่าว"*

และในรายงานยังระบุอีกว่า

"ในการแข่งขันในระดับนานาชาติ ***ญี่ปุ่นจะยึดสหรัฐอเมริกาเป็นเป้าหมายของการแข่งขัน*** อย่างน้อยที่สุด ญี่ปุ่นตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะไม่ยอมให้ความแตกต่างระหว่าง 2 ประเทศขยายกว้างขึ้น" (หน้า 76)

"...จากเรื่องนี้ ญี่ปุ่นจึงมีแนวคิดว่าต้องลดภาระค่าใช้จ่ายการศึกษาของแต่ละครอบครัวลง โดยต้องเพิ่มงบประมาณลงไปอีก จากการเพิ่มงบประมาณดังกล่าวจะทำให้ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเท่าเทียมกันในการแข่งขันระดับนานาชาติและญี่ปุ่นก็จะสามารถผลิตพลเมืองที่มีความรู้ได้อย่างกว้างขวาง ประเทศพัฒนาแล้วต่างแข่งขันกันลงทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ" (หน้า 75-76)

5.1 ภาพของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21

ญี่ปุ่นได้สรุปภาพของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ไว้หลายประเด็น อาจสรุปได้ดังนี้

1. ประชากรโลกปัจจุบันมี 6,300 ล้านคน คาดว่า ในปี ค.ศ. 2050 จะมีประชากรโลก 8,900 ล้านคน

2. สังคมโลกจะเป็นสังคมที่มีทั้งการร่วมมือและการแข่งขันในระดับนานาชาติควบคู่กัน

3. ปัญหาร่วมของโลกคือ การป้องกันภาวะโลกร้อน การป้องกันไม่ให้สิ่งมีชีวิตบนโลกสูญพันธุ์ การรักษามรดกโลก การป้องกันโรค SARS หรือโรคติดต่อที่เกิดขึ้นใหม่

4. ระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะโยงใยถึงกันทั่วโลก

5. แต่ละประเทศจะมีการแข่งขันในเรื่องทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ

6. สังคมโลกจะเปลี่ยนเป็นสังคมฐานความรู้

7. กลุ่มสหภาพยุโรป (EU) ผนึกกำลังกันเพื่อการแข่งขันกับประเทศในแถบอื่น

8. เกิดการก่อการร้ายนานาชาติ

9. เกิดสงครามเชื้อชาติ ศาสนาภายในประเทศต่างๆ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 จะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนญี่ปุ่นคือ ความสามารถในการสื่อสารและเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ โดยครอบคลุมทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา ประเพณี สังคมนานาชาติ ในปัจจุบันสังคมอยู่ในจุดของอำนาจการตลาด และให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ ดังนั้นความร่วมมือกับนานาชาติจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

5.2 แนวโน้มของสังคมญี่ปุ่นในต้นศตวรรษที่ 21

ญี่ปุ่นมองแนวโน้มของสังคมญี่ปุ่นนับแต่นี้ต่อไปไว้ว่า หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 และเข้าสู่ยุคความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง หลังจากนั้นเกิดวิกฤติน้ำมัน 2 ครั้งและเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจล่มสลาย ญี่ปุ่นไม่เพียงแต่ลอกเลียนแบบสหรัฐอเมริกาในเรื่องเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่ญี่ปุ่นยังได้พัฒนาประเทศจนกลายเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำโลกในทุกๆ สาขา ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิชาการ ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา สิ่งแวดล้อม เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคที่มีความซับซ้อน คาดการณ์ได้ยาก สิ่งสำคัญคือจะสร้างคนญี่ปุ่นอย่างไรเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตวิญญาณ โดยผ่านสังคมบนฐานความรู้

ญี่ปุ่นคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2050 จะมีประชากรญี่ปุ่น 100,600,000 คน โดยประชากรวัยทำงาน (15-64 ปี) 1.5 คน ต้องดูแลประชากรวัยสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) 1 คน เศรษฐกิจของประเทศหลังจากพ้นจากวิกฤติฟองสบู่แตก ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างอุตสาหกรรมและมีการปรับเปลี่ยนระบบการจ้างงาน เกิดการโยกย้ายในกลุ่มคนที่มีความสามารถ เกิดการแข่งขันระหว่างภาคธุรกิจด้วยกัน เกิดช่องว่างแผ่กว้างขึ้นระหว่างภาคธุรกิจด้วยกันหรือกลุ่มคนที่มีรายได้มากน้อยต่างกัน ดังนั้น **การพัฒนาความสามารถเพื่อการทำงานของคนจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างเร่งด่วน** นอกจากนี้ เมื่อญี่ปุ่นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่จำเป็นมากยิ่งขึ้น รวมถึงการให้ความสำคัญแก่สังคมท้องถิ่น และได้สรุปไว้ในตอนท้ายว่า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือพื้นฐานของความเจริญของประเทศญี่ปุ่นโดยแท้จริง

กระแสการปฏิรูปมหาวิทยาลัยทั่วโลกเข้มข้นขึ้นเมื่อครั้งประชุม Cairn Summit ในปี ค.ศ. 1999 กลุ่มประเทศ EU ได้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยภาคพื้นยุโรป (Bologna Process) ในกลุ่มประเทศเอเชียก็มีการปฏิรูปการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยขนานใหญ่ เนื่องจากประชากรวัยเรียนมีอัตราการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงนิ่งเฉยไม่ได้ จำเป็นต้องแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ในโลก สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมว่าญี่ปุ่นเกิดความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปมหาวิทยาลัย คือ

1. มีการประชุมร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยเก่าแก่จำนวน 28 ครั้ง

2. มีรายงานการประชุมหัวข้อ “ภาพของมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 กับแผนการปฏิรูป” (ปี ค.ศ. 1998)

3. มีรายงานการประชุมหัวข้อ “มหาวิทยาลัยในยุคโลกาภิวัตน์” (ปี ค.ศ. 2000)

หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ

1. มีการปฏิรูปมหาวิทยาลัยให้เป็นนิติบุคคล (กรณีมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยของจังหวัดหรือเมือง)

2. มีการเปิดหลักสูตรใหม่ในระดับบัณฑิตศึกษาโดยเน้นสาขาวิชาชีพ (専門大学院制度)

3. ผ่อนคลายกฎเกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัย

4. จัดทำระบบการประเมินมหาวิทยาลัยจากบุคคลที่ 3 เป็นต้น

5.3 ภาพอุดมศึกษาของญี่ปุ่นจากนี้ไปจนถึงปี ค.ศ. 2025

คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติได้เสนอภาพในอนาคตของอุดมศึกษาไว้เมื่อวันที่ 28 เดือนมกราคม ปี ค.ศ. 2005 โดยแสดงทรรศนะไว้ว่า ศตวรรษที่ 21 คือ สังคมบนฐานความรู้ (Knowledge-based society) ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความจำเป็น **ต้องแข่งขันในระดับนานาชาติ ซึ่งญี่ปุ่นถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุด** เพื่อการดำรงอยู่ได้อย่างสง่าผ่าเผยในสังคมโลก การจะแข่งขันในระดับนานาชาติได้นั้น รัฐบาลต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยดูแลทั้งด้านระบบและนโยบาย เพื่อผลิตเยาวชนให้มีทั้งความรู้และความคิดสร้างสรรค์ กล่าวคือ การสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถเป็นเลิศ และส่งเสริมวิทยาศาสตร์และสังคมเทคโนโลยี ญี่ปุ่นถือว่า หากการศึกษามหาวิทยาลัยตกอยู่ในภาวะคับขัน สังคมญี่ปุ่นก็จะตกอยู่ในภาวะคับขันเช่นเดียวกัน เนื่องจากการศึกษาคือสิ่งสำคัญในการกำหนดอนาคตของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

5.4 ลักษณะพิเศษของสังคมบนฐานความรู้

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของความรู้ไว้ดังนี้ คือ

1. ความรู้ไม่มีพรมแดนและโยงใยถึงกันทั่วโลก

2. ความรู้มีการพัฒนาเร็วมาก การแข่งขันและการคิดค้นเทคโนโลยีจะปรากฏขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง

3. ความก้าวหน้าของความรู้มักตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเก่า ดังนั้น สิ่งสำคัญคือการตัดสินใจต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้ที่กว้างและมีความคิดยืดหยุ่น

4. ทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมแสวงหาความรู้ได้โดยไม่จำกัดเพศและอายุ

6. บทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

ในปี ค.ศ. 2006 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เพิ่มเติมข้อความเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. ให้การศึกษาผ่านรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น การจัดประชุมวิชาการร่วมกัน เป็นต้น

2. ผลิตงานวิจัย

3. ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม อันประกอบด้วย ก. สังคมท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ข. สังคมเศรษฐกิจ ค. สังคมนานาชาติ และ ง. การทำความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจ มหาวิทยาลัยและภาครัฐ

โดยรัฐบาลได้เรียกร้องให้มหาวิทยาลัยสร้างบรรยากาศของการแข่งขันซึ่งกันและกัน โดยชูลักษณะเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัยมาเป็นจุดเด่นในการแข่งขัน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ให้ภาพของพลเมืองญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า การที่จะทำให้สังคมพัฒนาต่อไปอย่างมีอนาคตและต่อเนื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องมิใช่มีเพียงความรู้เฉพาะด้านเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความรู้พื้นฐานที่กว้าง มีจิตใจที่เป็นสาธารณะ มีจรรยาบรรณ สามารถช่วยเหลือสังคมอย่างแข็งขันหรือช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ

6.1 ภารกิจของมหาวิทยาลัย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดว่ามหาวิทยาลัยควรมีภารกิจต่อไปนี้

1. เป็นศูนย์กลางของการศึกษา มีการวิจัยในระดับนานาชาติ

2. ผลิตผู้เชี่ยวชาญระดับสูง

3. ผลิตบุคลากรหลากหลายอาชีพ

4. ให้ความรู้ทั่วไปและหลากหลาย

5. ให้การศึกษาและวิจัยในสาขาเฉพาะด้าน

6. เป็นศูนย์กลางของการให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของท้องถิ่น

7. อุทิศตนต่อสังคมท้องถิ่น มีความร่วมมือกับภาครัฐและภาคธุรกิจ เชื่อมความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ให้ข้อชี้แนะว่า ภารกิจทั้ง 7 ประการดังกล่าวไม่จำเป็นต้องปฏิบัติทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะและลักษณะเด่นของแต่ละมหาวิทยาลัย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีการตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจุบันมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นมีปัญหาเรื่องการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และปัญหาเรื่องการรักษาคุณภาพให้คงอยู่ในระดับสูง ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอให้มหาวิทยาลัยทำการปฏิรูปใหม่ในเรื่องดังต่อไปนี้ (中央教育審議会、2008)

1. วิชาศึกษาทั่วไป

2. การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

3. ความหลากหลายของวิทยาลัย

4. การปรับตัวให้เข้ากับความเป็นนานาชาติอย่างเร่งด่วน

5. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถเป็นเลิศ

6. การส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

7. ภาพของมหาวิทยาลัยและนักศึกษา

1. ภาพของมหาวิทยาลัย ให้ความสำคัญเรื่อง “ลักษณะเฉพาะ” และมีความเป็นเลิศในการศึกษา ดังนี้

- เปลี่ยนหลักสูตรจากรูปแบบเดียวไปสู่หลักสูตรหลายรูปแบบ

- สร้างมหาวิทยาลัย 30 แห่ง ที่**มีความสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ**

- สร้างมหาวิทยาลัย 100 แห่ง ที่**เป็นหลักในการพัฒนาท้องถิ่น**

2. ภาพของนักศึกษา ได้มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีนักศึกษาทั้งหมดประมาณ 3 ล้าน 8 แสนคน ในจำนวนนี้ญี่ปุ่นมีนโยบายรับนักศึกษาต่างชาติ 3 แสนคนภายในปี ค.ศ. 2020 นอกจากนี้ มีนโยบายรับบุคคลทั่วไปที่ทำงานแล้วให้กลับเข้ามาศึกษาเพิ่มเติม 8 แสนคน

3. สร้างเงื่อนไขให้เยาวชนสามารถเลือกเส้นทางการเรียนรู้ตามความสามารถและความประสงค์ของตน ขยายความช่วยเหลือด้านการเงิน ลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว (ในกรณีนักศึกษาทั่วไปจะได้ลดค่าใช้จ่ายในการศึกษาร้อยละ 20)

4. เสริมสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาแบบก้าวกระโดดของมหาวิทยาลัยให้สูงขึ้น โดยเพิ่มบุคลากรเป็นเท่าตัว สร้างศูนย์เพื่อดูแล Faculty Development ปฏิรูปวิธีการสอน พัฒนาความสามารถของอาจารย์ มีระบบการประเมินอาจารย์ทั้งมหาวิทยาลัย จัดให้มีระบบการเข้าถึงข้อมูล

5. พัฒนาเครื่องวัดคุณภาพ ให้ความสำคัญกับการประเมินมหาวิทยาลัย

จากวิสัยทัศน์ดังกล่าว ได้มีการสรุปแผนปฏิบัติการโดยแบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้

แผนระยะที่ 1 (ปี ค.ศ. 2008-2012) ระยะเริ่มทำการเปลี่ยนแปลง
โดยเริ่มดำเนินการในข้อ 1-5 ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น
แผนระยะที่ 2 (ปี ค.ศ. 2013-2017) ระยะเร่งการเปลี่ยนแปลง
ขยายการลงทุนการศึกษาให้มากขึ้น เร่งให้ความสำคัญและสนับสนุนการตรวจสอบคุณภาพ
แผนระยะที่ 3 และ 4 (ปี ค.ศ. 2018 เป็นต้นไป) ระยะเสร็จสิ้นการเปลี่ยนแปลง บังเกิดผลของการปฏิรูปและดำเนินการต่อไป
รูปลักษณ์ใหม่ของมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 21

เป้าหมายในอนาคตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนนักศึกษา

ปี 2007		**ปี 2025**
1. นักศึกษาต่างชาติ	3% (93,212 คน)	7% (250,000 คน)
2. บุคคลทั่วไป	2% (51,142 คน)	20% (750,000 คน)
3. บัณฑิตศึกษา	7% ของจำนวนนักศึกษาปริญญาตรี (179,379 คน)	9% ของจำนวนนักศึกษาปริญญาตรี (200,000 คน)
4. นักศึกษาปริญญาตรีและอนุปริญญา	54% (2,639,275 คน)	62% (2,550,000 คน)
รวม	2,963,008 คน	รวม 3,750,000 คน

งบประมาณลงทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปัจจุบัน	**2025**
1. งบฯ รัฐบาล 41% (2 ล้าน 634,300 ล้านเยน)	50% (5.5 ล้านล้านเยน)
2. งบฯ ส่วนตัว	
จากครอบครัว 48%	38%
จากส่วนอื่น 11% (เช่นเงินบริจาค)	13%
รวม 6,389,800 เยน	รวม 11.2 ล้านล้านเยน

อัตราส่วนระหว่างการลงทุนจากรัฐบาลต่อการลงทุนจากงบฯ ส่วนตัวคือ จาก 4:6 เป็น 5:5 อนึ่งเกี่ยวกับงบฯ ส่วนตัวนั้น อัตราส่วนระหว่างครอบครัวและจากส่วนอื่นๆ เปลี่ยนแปลงจาก 5 ลดเป็น 4 เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ งบฯ ส่วนตัวจากครอบครัวปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 30

8. กลยุทธ์การปฏิรูปมหาวิทยาลัย

รัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายให้มหาวิทยาลัยเร่งสร้างนโยบายของตนเองในเรื่องดังต่อไปนี้

1. สร้างฐานวิจัยระดับโลก

- สร้างโครงการบัณฑิตศึกษาที่มีความน่าสนใจในระดับโลก
- จัดการศึกษาระดับปริญญาตรีให้เป็นที่เชื่อถือ มีคุณภาพ

2. ส่งเสริมมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นนานาชาติ

- ส่งเสริมให้มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศ
- มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์

3. สร้างระบบมหาวิทยาลัยที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาท้องถิ่น

- ทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่น พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามความต้องการของท้องถิ่น

4. ส่งเสริมการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่

- เพิ่มงบประมาณการวิจัย สนับสนุนให้เอกชนบริจาคเงินทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือด้านสถานที่ และอุปกรณ์ สนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่

8.1 การปฏิรูปมหาวิทยาลัยเพื่อให้เป็นผู้นำทางองค์ความรู้ในศตวรรษที่ 21

มหาวิทยาลัยญี่ปุ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะอย่างเด่นชัด 2 เรื่องคือ การเปลี่ยนแปลงสถานะของมหาวิทยาลัยรัฐเป็นนิติบุคคล และการนำระบบประเมินมาใช้

8.1.1 การเปลี่ยนแปลงสถานะของมหาวิทยาลัยรัฐเป็นนิติบุคคล

ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2004 มหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง 89 แห่ง ได้เปลี่ยนสถานะเป็นนิติบุคคล (国立大学法人) หลังจากนั้นมีการยุบรวมมหาวิทยาลัยบางแห่ง ทำให้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยของรัฐลดลงเหลือ 86 แห่ง ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในรอบ 55 ปีนับจากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กล่าวคือในปี ค.ศ. 1949 ได้มีการสถาปนามหาวิทยาลัยระบบใหม่ขึ้นและใช้ระบบนี้มายาวนาน 55 ปี ซึ่งหลังการใช้ระบบนี้พบว่ามีปัญหาต่างๆ โดยอาจสรุปได้ 3 ประการคือ

1. เป็นระบบมหาวิทยาลัยที่มีรูปแบบเดียวกันมากเกินไป ขาดความหลากหลาย
2. มีปัญหาด้านกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป
3. มีปัญหาด้านการบริหารจัดการ

เมื่อมหาวิทยาลัยของรัฐมีสถานะเป็นนิติบุคคล ได้มีการใช้หลักการบริหารแบบเอกชน รวมถึงระบบบริหารบุคคลากรที่มีความยืดหยุ่น นอกจากนี้ยังมีนโยบายเปิดเผยข้อมูลและมีการประเมินทุกรูปแบบ และต่อมาในปี ค.ศ. 2004 ได้มีการสร้างระบบเพื่อให้มหาวิทยาลัยของจังหวัดและเมืองที่พร้อมจะเปลี่ยนสถานะสามารถดำเนินการได้ทันที โดยให้อยู่ในดุลยพินิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

มหาวิทยาลัยของรัฐที่แปรสภาพเป็นนิติบุคคลนี้มีลักษณะพิเศษคือ

1. มีระบบการบริหารที่เป็นอิสระของแต่ละมหาวิทยาลัย
2. มีระบบการบริหารที่ต้องมีความรับผิดชอบโดยมีอธิการบดีเป็นศูนย์กลาง
3. มีระบบบริหารที่มีบุคคลภายนอกเข้าร่วม
4. มีระบบการบริหารบุคคลากรที่ยืดหยุ่น ไม่ใช่รูปแบบข้าราชการอย่างในอดีต

และในขณะเดียวกัน 13 สถาบันวิจัยซึ่งเคยมีบทบาทเคียงบ่าเคียงไหล่กับมหาวิทยาลัยก็ถูกจับกลุ่มโดยแบ่งเป็น 4 สถาบันหลัก และเปลี่ยนสถานะเป็นนิติบุคคลเช่นกัน สถาบันเหล่านั้นมีดังนี้ คือ

1. National Institutes for the Humanities (人間文化研究機構)
2. National Institutes of Natural Sciences (自然科学研究機構)
3. High Energy Accelerator Research Organization (高エネルギー加速器研究機構)
4. Research Organization of Information and Systems (情報・システム研究機構)

8.1.2 การประเมินภายในมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นได้เริ่มนำแนวคิดเรื่องการประเมินเข้ามาใช้เมื่อปี ค.ศ. 1991 และเมื่อนายโคอิสุมิ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เขาได้ออกมาตรการปฏิรูปโครงสร้างของประเทศทั้งหมด จึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินมาตรการปฏิรูปโครงสร้างมหาวิทยาลัยของรัฐในประเด็นต่อไปนี้

1. ปรับโครงสร้างและยุบรวมมหาวิทยาลัยของรัฐบางแห่ง
2. ให้มหาวิทยาลัยของรัฐยึดการบริหารจัดการแบบเอกชน
3. ให้มีระบบการประเมินจากบุคคลที่ 3 โดยยึดหลักของการแข่งขัน ซึ่งมหาวิทยาลัยของเอกชนก็ต้องปฏิบัติเช่นกัน

ในปี ค.ศ. 2002 รัฐบาลได้**ออกกฎหมายให้มหาวิทยาลัยทั้งหมดต้องรับการประเมินจากภายนอก**และเริ่มนำมาใช้จริงตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 โดยคณะกรรมการการประเมินได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และทุกมหาวิทยาลัยต้องรับการประเมินทุก 7 ปี

8.2 Super Global University

ในปี ค.ศ. 2014 กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้จัดระเบียบการคัดเลือก Global University ใหม่ โดยคัดเลือกมหาวิทยาลัย 37 แห่งให้มีสถานะเป็น Super Global University เพื่อทำการวิจัยในระดับนานาชาติและเพื่อสร้างให้เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรแก่มหาวิทยาลัยเหล่านี้มากที่สุด 400 ล้านเยนต่อปีเป็นเวลา 10 ปีต่อเนื่อง Super Global University แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. กลุ่มมหาวิทยาลัยที่ตั้งเป้าหมายติดอันดับ 100 มหาวิทยาลัยแรกของโลกที่มีผลงานวิจัยสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ มหาวิทยาลัยกลุ่มนี้มี International program รวมกันทั้งสิ้น 300 โครงการ มหาวิทยาลัยที่ได้รับการคัดเลือกในกลุ่มนี้มีทั้งสิ้น 13 มหาวิทยาลัยคือ 1. มหาวิทยาลัยฮอกไกโด 2. มหาวิทยาลัยโทฮกขุ 3. มหาวิทยาลัยทสุขุบะ 4. มหาวิทยาลัยโตเกียว 5. มหาวิทยาลัยนาโงย่า 6. มหาวิทยาลัยเกียวโต 7. มหาวิทยาลัยโอซาก้า 8. มหาวิทยาลัยคิวชู 9. มหาวิทยาลัยโตเกียวอิกะชิกะ 10. มหาวิทยาลัยโตเกียวโคเงียว 11. มหาวิทยาลัยฮิโรชิมา 12. มหาวิทยาลัยเคโอ และ 13. มหาวิทยาลัยวาเซดะ

2. กลุ่มมหาวิทยาลัยที่มีความสามารถนำพาญี่ปุ่นเข้าสู่สังคมโลกและผลิตพลโลกได้ มหาวิทยาลัยกลุ่มนี้ได้รับการคัดเลือกทั้งสิ้น 24 มหาวิทยาลัยคือ 1. มหาวิทยาลัยชิบะ 2. มหาวิทยาลัยโตเกียวไกโคขุโหงะ 3. มหาวิทยาลัยโตเกียวเงจุทสุ 4. มหาวิทยาลัยนางาโอกะหงิจุทสุคางะขุ 5. มหาวิทยาลัยคานาซาวา 6. มหาวิทยาลัยโทโยฮาชิหงิจุทสุคางะขุ 7. มหาวิทยาลัยเกียวโตโคเงเซนอิ 8. มหาวิทยาลัยนาราเซ็นตันคางะขุ หงิจุทสุ ไดงะขุอิน 9. มหาวิทยาลัยโอกายามา 10. มหาวิทยาลัยคุมาโมโต้ 11. มหาวิทยาลัยกกไซเคียวโย 12. มหาวิทยาลัยอายทสุ 13. มหาวิทยาลัยกกไซคิริทสุโตะเคียว 14. มหาวิทยาลัยชิบะอุระโคเงียว 15. มหาวิทยาลัยโจจิ 16. มหาวิทยาลัยโทโย 17. มหาวิทยาลัยโฮเซ 18. มหาวิทยาลัยเมจิ 19. มหาวิทยาลัยริกเคียว 20. มหาวิทยาลัยโซกะ 21. มหาวิทยาลัยกกไซ 22. มหาวิทยาลัยริทสุเมคัง 23. มหาวิทยาลัยคันไซหงะคุอิน และ 24. มหาวิทยาลัยริทสุเมคังอาเจียไทเฮโย

จากการที่ญี่ปุ่นจัดมหาวิทยาลัยเป็น 2 กลุ่มนี้ถือเป็นกลยุทธ์ที่ชัดเจนมากในการจำแนกมหาวิทยาลัยเพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ความพยายามในการสร้างมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นให้เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกนั้น ไม่ได้เพียงเพื่อชื่อเสียงเท่านั้น แต่ญี่ปุ่นได้กล่าวไว้เสมอว่าหากปฏิรูปมหาวิทยาลัยไม่สำเร็จหมายถึงญี่ปุ่นจะไม่สามารถปฏิรูปการผลิตสินค้าได้นั่นเอง

8.2.1 นโยบายลดจำนวนนักศึกษาสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 2015 กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้ประกาศว่า ภายใน 6 ปีนับจากนี้ ขอให้มหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง 86 แห่งพิจารณาปรับลดจำนวนรับเข้านักศึกษาหรือยุบรวมหลักสูตรที่อยู่ในสายสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ ทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งได้แก่ คณะอักษรศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะการศึกษา โดยอย่างน้อยต้องมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าครึ่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่มีคณะทางสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ทั้งหมด โดยให้มหาวิทยาลัยของรัฐรับบทบาทในการ

ผลิตนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์นั้นให้มหาวิทยาลัยเอกชนรับหน้าที่ผลิตแทน จากความพยายามดังกล่าวนี้ อาจมองได้ว่าการที่สังคมโลกเปลี่ยนไป จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับอุตสาหกรรมรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อตอบสนองความต้องการจ้างงานด้วย ผลก็คือ มหาวิทยาลัยไซตามาประกาศว่าภายในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 2018 มหาวิทยาลัยจะลดจำนวนนักศึกษาคณะการศึกษาลง 100 คนและจะเพิ่มนักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยสายวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์จำนวน 200 คน มหาวิทยาลัยฮิโรซากิประกาศว่า ตั้งแต่เดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2016 จะรับเพิ่มนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ 90 คน พร้อมกันนั้นจะลดนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และคณะการศึกษาลง 150 คน เป็นต้น

จากการสำรวจของหนังสือพิมพ์โยมิอุริในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 2015 พบว่า ในบรรดามหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง 86 แห่งนั้น มีมหาวิทยาลัยที่มีคณะทางสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อยู่ 60 แห่ง ในจำนวนนี้มี 26 แห่งที่ตอบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นไปจะมีการปรับโครงสร้างของคณะทั้ง 2 สายนี้ใหม่ทั้งหมด หลังจากนั้นในเดือนตุลาคมปีเดียวกันมีมหาวิทยาลัยเข้าร่วมปรับโครงสร้างเพิ่มเป็น 33 แห่ง นอกจากนี้ ร้อยละ 80 ของมหาวิทยาลัยรัฐทั้ง 86 แห่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้นักศึกษาญี่ปุ่นไปมีประสบการณ์ในต่างประเทศ โดยมีมหาวิทยาลัยรัฐ 67 แห่งได้ตั้งเป้าจำนวนนักศึกษาต่างชาติให้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยของตน เช่น มหาวิทยาลัยเกียวโตตั้งเป้ารับนักศึกษาต่างชาติที่มีความสามารถสูงเข้ามาเรียนปีละ 3,300 คน เป็นต้น

สรุปท้ายบท

จากการที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการที่สังคมโลกเป็นโลกาภิวัตน์ทำให้ญี่ปุ่นต้องปรับเปลี่ยนทั้งระบบการเมืองและเศรษฐกิจ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งต่อการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษา แนวคิดของโลกาภิวัตน์ที่ใช้หลักการตลาดนั้นจะให้ความสำคัญกับความมีประสิทธิภาพและเอาชนะด้วยการแข่งขัน ดังจะเห็นได้จากข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้นำธุรกิจของญี่ปุ่นที่ให้มีการปฏิรูปการศึกษาในมหาวิทยาลัยเสียใหม่ กลุ่มผู้นำธุรกิจได้เสนอและเรียกร้องให้มหาวิทยาลัยดำเนินการประเด็นต่อไปนี้

1. สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

2. สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถด้านไอทีและเทคโนโลยีระดับสูง สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้

3. สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้พื้นฐานสามารถถ่ายทอดความคิดของตนได้

4. สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถวิเคราะห์แยกแยะระหว่างสิ่งที่ดีและไม่ดีได้

5. สร้างทรัพยากรมนุษย์ผู้มีเป้าหมายและมีความต้องการที่จะแก้ปัญหา

6. สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ในวิชาชีพมีความรู้เฉพาะด้านในระดับสูง

7. สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถเอาตัวรอดได้ ในสังคมที่มีการแข่งขัน

8. ส่งเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่

9. สร้างนักธุรกิจมืออาชีพระดับนานาชาติ

10. สร้างผู้นำองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

11. สร้างผลงานวิจัยที่ใช้ประโยชน์ได้ในภาคธุรกิจ

12. ผลักดันมหาวิทยาลัยญี่ปุ่นให้ได้มาตรฐานระดับนานาชาติ

จะเห็นได้ว่า การปฏิรูปมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ได้ดำเนินการตามหลักของการตลาดตามเสียงเรียกร้องจากภาคธุรกิจ

ปี ค.ศ. 1991 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงเกณฑ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัย โดยมีการผ่อนคลายกฎเกณฑ์เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น ผลคือทำให้ทุกมหาวิทยาลัยมีการปรับปรุงหลักสูตรขนานใหญ่ มีการยกเลิกการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาเฉพาะ นอกจากนี้ ยังมีการยกเลิกการบังคับจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำในแต่ละกลุ่มวิชาอีกด้วย

ปี ค.ศ. 2004 เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะมหาวิทยาลัยของรัฐโดยเปลี่ยนเป็นนิติบุคคล มีการนำหลักการบริหารแบบเอกชนและระบบประเมินมาใช้

ปี ค.ศ. 2014 กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้จัดระเบียบการคัดเลือก Global University ใหม่

ปี ค.ศ. 2015 กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายลดจำนวนนักศึกษาสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นต้น

เมื่อศึกษานโยบายการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เขียนไว้ในรายงานปี ค.ศ. 2005 พบว่า ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งแข่งขันกันผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ ญี่ปุ่นคิดว่าตนยังลงทุนน้อยเมื่อเปรียบเทียบในระดับนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นยืนหยัดที่จะยึดสหรัฐอเมริกาเป็นเป้าหมายของการแข่งขันโดยตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะไม่ยอมให้ความแตกต่างระหว่าง 2 ประเทศเกิดขึ้นมากไปกว่านี้ ญี่ปุ่นได้มองภาพของตนเองไว้ว่า ในศตวรรษที่ 21 สังคมญี่ปุ่นจะเป็นสังคมความรู้เต็มรูปแบบ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ญี่ปุ่น **ต้องแข่งขันในระดับนานาชาติได้** ซึ่งญี่ปุ่นถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุด และได้เรียกร้องให้**มหาวิทยาลัยสร้างบรรยากาศของการแข่งขัน** โดยชูลักษณะเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัยมาเป็นจุดเด่น นอกจากนี้ยังได้เรียกร้องให้มหาวิทยาลัยปรับตัวให้เข้ากับความเป็นนานาชาติอย่างเร่งด่วน เนื่องจากมีการตั้งข้อสังเกตว่า มหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นมีปัญหาเรื่องการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและปัญหาเรื่องการรักษาคุณภาพให้คงอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีนโยบายรับนักศึกษาต่างชาติให้ได้ 3 แสนคนภายในปี ค.ศ. 2020

จากที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาทั้งหมดนี้ พบว่าแนวคิดของการปฏิรูปมหาวิทยาลัยมีคำสำคัญเพียงคำเดียวคือ “การแข่งขัน” โดยใช้หลักการตลาด ซึ่งยาโน (ยาโน, 2005) ได้จำแนกอำนาจการตลาดของมหาวิทยาลัยออกเป็น 4 ประการคือ อำนาจการตลาดด้านการเงิน การบริหารมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ การจบการศึกษา และการหาผู้เข้าเรียน ทั้งนี้ การแข่งขันดังกล่าวอาจแบ่งย่อยได้เป็น 1. การแข่งขันกับมหาวิทยาลัยอื่นในระดับนานาชาติ 2. การแข่งขันกันระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศ ส่วนเป้าหมายของการแข่งขันนั้น ในท้ายที่สุดก็เป็นไปเพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีฝีมือและนำทรัพยากรมนุษย์เหล่านี้ไปสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีเพื่อการแข่งขันกับนานาชาติ เมื่อวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลก็พบว่า รัฐบาลเองก็ต้องการปฏิรูปมหาวิทยาลัยให้เป็นไปในแนวการตลาดเช่นกัน นั่นคือการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐให้เป็นนิติบุคคล โดยยึดหลักของการแข่งขัน มีการประเมินจากบุคคลที่สาม มีการผ่อนคลายกฎเกณฑ์ให้ยืดหยุ่น และสร้างมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก เป็นต้น

บรรณานุกรม

วรินทร วูวงศ์. (2013). รายงานวิจัยเรื่อง*โลกาภิวัตน์กับการปฏิรูปมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

J.T.Pempel (2004)『日本の高等教育政策』 玉川大学出版部

天野郁夫(2005)『日本の高等教育と一橋の学問』 国立大学財務・経営センター社団法人(如水会責任 平成17年8月2日 於: 如水会館)

大場淳 (2009)『日本における高等教育の市場化』 *Japanese journal* of *educational, Research, 76*(2) Japanese Educational Research Association.

嘉悦康太(2009)「戦後日本における高等教育行政の時代的区分化の試み」」『嘉悦大学研究論集』 52(1) 嘉悦大学

草原克豪(2008)『日本の大学制度―歴史と展望』弘文堂

「国立大学法人の組織及び業務全般の見直しに関する視点』について」(案) http://www.mext.go.jp/b_menu/shingi/kokuritu/gijiroku/icsFiles/afieldfile/2014/08/13/1350876_02.pdf

「国立大から教員養成系・人文社会科学系は追い出されるかもしれない。」 http://hibi.hatenadiary.jp/entry/20140826/1409070263

「国立大学に人文社会科学系学部の廃止を求めた…誤解、その真相とは？」http://headlines.yahoo.co.jp/hl?a=20151116-00010002-benesseks-life

「国立大文系再編の波、26校が学部の改廃計画」(2015年8月24日) http://matome.naver.jp/odai/2143619433341443601

「国立大学文系出身者 就活でも会社でもバカにされ肩身が狭い」http://www.news-post-seven.com/archives/20150911_349783.html

「国立26大学、人文社会系見直し 文科省要請で再編」http://www.nikkei.com/article/DGXLASDG20HBW_Q5A021C1EA2000/

「人文社会系学部は不要？ 文部科学省の通達の背景を専門家が解説」 http://benesse.jp/news/kyouiku/trend/20150726120032.html

中央教育審議会(2005)「我が国の高等教育の将来像(答申)」 文部科学省

中央教育審議会(2008)「学士課程教育の構築に向けて(答申)」中央教育審議会大学分科会制度・教育部会

広田照幸(2008)「21世紀の社会と教育」 アドバンテージサーバー

広田照幸 (2009)「大学教育における質保証の問題」 日本大学通信教育部FDに関する講演会講演録

文部科学省「産業界からの視点」http://www.mext.go.jp/

文部科学省「基礎データ4」「我が国の高等教育の将来像(答申)」 http://www.mext.go.jp/

文部科学省「国公私立大学を通じた大学教育改革の支援」 http://www.mext.go.jp/

矢野眞和(2005)『大学改革の海図』 玉川大学出版部